

# UTICAJ GLOBALIZACIJE NA PRIVREDNI RAST

## INFLUENCE OF GLOBALISATION ON ECONOMIC GROWTH

Mersiha Kalač, Univerzitet u Prištini/FPZB Peć, Kosovo

Ariana Xhemajli, Univerzitet u Prištini/FPZB Peć, Kosovo

Haris Dacić, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju Univerziteta u Travniku

### SAŽETAK

Fenomen globalizacije predstavlja značajan izazov za ekonomsku nauku. Globalizacija svetske privrede predstavlja proces čije posledice daleko nadilaze ekonomsku sferu savremenog društva i koji je danas predmet raznih multidisciplinarnih istraživanja. Kao svojevrsni megatrend koji u mnogome opredeljuje tekuće međunarodne ekonomske tokove, globalizacija je nametnula nove izazove i samoj ekonomskoj teoriji. Globalizaciju karakteriše sve veća međuzavisnost nacionalnih ekonomija sa svetskom privredom. Dinamičke promene u svetskoj privredi poslednjih decenija sve više zaokupljaju pažnju ekonomske javnosti. Jačanje globalnih ekonomskih veza i sve jače povezivanje zemalja u jedinstveni svetski privredni sistem nailaze na brojne protivnike kako u razvijenim tako i u zemljama u razvoju. Jedan od najčešćih argumenata je da globalizacija pojačava proces polarizacije sveta na razvijene i nerazvijene zemlje, povećavajući ekonomsku nejednakost između i unutar pojedinih zemalja, ostavljajući pri tome nerešen problem siromaštva. Međutim, najnovija empirijska istraživanja ukazuju na značajan i pozitivan uticaj otvorenosti privrede na ekonomski rast zemlje. Pri tome, rast i razvoj nemaju bitniji i jasan uticaj na ekonomsku nejednakost unutar zemlje. Kao rezultat navedenih činjenica, otvorenost privrede prema svetskom tržištu roba, usluga i kapitala označena je kao bitan i

neophodan aspekt razvojne strategije i redukcije siromaštva u zemljama u razvoju.

**Ključne riječi:** Globalizacija, ekonomski rast, svetska privreda, zemlje u razvoju.

**Key words:** globalization, economic growth, world economy, developing countries

### SUMMARY

The phenomenon of globalization represents an important challenge for economic science. Globalization of the world economy represents a process which consequences exceed economic sphere of modern society and today it's a subject of many multidisciplinary researches. Like some kind of a megatrend which determinate current economic courses, globalization imposed new challenges to economic theory. Dynamic changes of world economy in last few decades occupy more and more attention of economic public.

Strengthening the global economic connections and stronger connecting countries in a unique world economic order, encounter many opponents in developed countries and also in developing countries.

One of the most frequent arguments is that globalization intensify world polarization process on developed and non-developed countries, making bigger economic inequality between and inside certain countries. However, the latest empirical

research point to significant and positive impact of the open economy on the economic growth of the country. Besides, growth and development don't have essential and clear impact on economic inequality inside of the country.

## UVOD

Visokom tempu rasta tehnološkog progres (informacionog, komunikacionog, transportnog i dr.) presudno je doprineo razvoj instituta privatne svojine, koja predstavlja osnovu ekonomske samostalnosti, individualne inicijative, motivisanosti, odgovornosti i zainteresovanosti za ostvarene ekonomske rezultate. Na tim osnovama se zasniva razvoj preduzetništva, visoke korporativne kulture i organizacije. Zajednički imenilac svih navedenih fenomena je interesni princip, koji predstavlja pokretački motiv svega postojećeg, a posebno kompleksnog procesa ekonomske globalizacije, koji trajno menja raspored ekonomske i političke moći u svetu u korist najefikasnijih društava i privreda. Interesno-profitni motivi ekonomske globalizacije su brojni, a u najvažnije spadaju: pristup novim tržištima, smanjenje raznih vrsta troškova, rast prodaje, pristup resursima stranih zemalja (jeftinim, retkim, kvalitetnim i sl.), ostvarenje konkurentskih prednosti, manji porezi ili njihovo izbegavanje, niži ekološki standardi, jeftina radna snaga, kao i sve ono što se podvodi pod prednostima vlasništva, lokacije i internalizacije. Sve to ponekad vodi u novu ekonomsku dogmu, determinizam i redukcionizam, ali ovog puta na globalnom nivou.

Ekonomijom vremena, prostora i novca u praksi se ostvaruje moć, kojom se najbolje štite, specificiraju i realizuju interesi. Postojanje uzročno-posledične relacije ekonomija-moć-ekonomija je ciljna funkcija interesa, a sve ostalo su sredstva za ostvarenje cilja. Dominacija novčanim,

vremenskim i prostornim dimenzijama u globalnim okvirima je osnovni cilj krupnog kapitala. To je najbolji način da se ostvaruju ne samo konkurentske prednosti na globalnom tržištu, nego monopolske top kompetencije, a preko njih profit kao osnovni pokretački motiv. Pri tome je jasno da dominacija nad novčanom i vremenskom komponentom odlučujuće utiče na mogućnost konstrukcije i/ili rekonstrukcije moći preko promene prostornih oblika, koji sadrže resursne, tržišne i druge izazove.

Na taj način, krupni transnacionalni kapital super- aktivnom, stratezijski planiranom i funkcionalno-informacionom

koordinacijom vremena, prostora i svojih sopstvenih razvojnih potencijala nastavlja oplodnju i dominaciju u globalnim relacijama, koja teži da se pretvori u svemoć finansijskih transnacionalnih oligarhija. Finansijska globalizacija, virtualizacija i transnacionalizacija ekonomskih procesa su manifestacije ekonomske globalizacije koje značajno doprinose stvaranju modela tzv. civilizacijske identičnosti, kojoj se institucionalno prilagođava većina zemalja. Obrazac globalnog ekonomskog ponašanja i pravila igre kreiraju transnacionalne korporacije (TNK) i transnacionalne banke najrazvijenijih zemalja.

## POJAM GLOBALIZACIJE I OSVRT NA EKONOMSKU GLOBALIZACIJU

Globalizacija je jedan relativno novi izraz za neke stare procese koju su se ranije samo drugačije nazivali. Tako npr. kao sinonime za globalizaciji mogli bismo pomenuti "univerzalizaciju",

"internacionalizaciju"...Globalizacija potiče od francuske reči "global", što znači celovitost, sveukupnost. Pojam globalizacije može se shvatiti i definisati na različite načine.

Pod delovanjem tržišnih zakona, međunarodnih ekonomskih organizacija i ustanova te međunarodnih multinacionalnih

kompanija, sa snažnim podsticajima kroz razvoj tehnologije u oblasti informatike i komunikacija, provodi se ekonomska globalizacija kao jedan prirodan i nužan proces rasta međunarodnih tokova roba i kapitala. Ako ekonomsku globalizaciju shvatimo u najužem smislu tj. kao "rastuću privrednu međuzavisnost država širom sveta koja utiče na privredni rast" i tada moramo biti svesni da nije dovoljno da privredne veze prelaze granice država ili regiona, već je potrebno da se uspostavlja sa velikim brojem zemalja i da imaju tendenciju da obuhvate celi svet tj. da postanu globalne i da su tek tada sastavni dio procesa ekonomske globalizacije. Značajan događaj koji je označio ne samo početak već i veliki skok u procesu svestrane a posebno ekonomske globalizacije je pad Berlinskog zida.<sup>85</sup>

Davno smo poučeni da na potrebama i njihovom rastu, gledano na razlike domaće potrošnje i proizvodnje, te investicija i štednje, a prema njihovim ekonomskim politikama, počivaju glavni tokovi ekonomskih integracija: međunarodni tokovi roba, međunarodni tokovi kapitala i njihov rast. Ekonomska (finansijska) globalizacija prirodan je, tj. nužan proces i proizvod je delovanja tržišnih zakona, međunarodnih ekonomskih politika, država i međunarodnih ekonomskih ustanova i organizacija kao i transnacionalnih i multinacionalnih kompanija.

U tom procesu posebno potsticajnu ulogu igra razvoj tehnologije u oblastima informatike i komunikacija. Oba glavna toka globalne ekonomske integracije: međunarodni tokovi kapitala i međunarodni tokovi roba kreću se ciklično, ali imaju jasnu tendenciju brzog rasta, znatno bržeg nego što je to rast ukupnog proizvoda. Cilj ovih tokova jeste, između ostalog, ostvarivanje većeg privrednog rasta sve većeg broja zemalja u kojima se ovi tokovi odvijaju.

## ASPEKTI I IMPLIKACIJE EKONOMSKE GLOBALIZACIJE

Za međunarodnu privredu važni su trgovinski i finansijski odnosi među nacionalnim privredama, kao i uticaj međunarodne trgovine i finansijska na raspodelu proizvodnje, prihoda i bogatstva po svetu i među državama. Poslednjih godina, međunarodnu ekonomiju sve više zaokuplja jedno pitanje: kakvi će biti rezultati nacionalnih privreda danas, kada je skoro čitav svet sjedinjen u jedno globalno tržište? Kao rezultat promena u ekonomskoj politici i tehnologiji, privrede koje su nekada bile podeljene visokim transportnim troškovima i veštačkim barijerama u trgovini i finansijama sada su povezane sve gušćom mrežom ekonomske međuzavisnosti. Ova prava pravca ta ekonomska revolucija, izvedena u toku poslednjih petnaest godina, sručila se na nas tako iznenada da se temeljno grananje njenog uticaja na rast, raspodelu prihoda i bogatstva i modele ponašanja u svetskoj trgovini i finansijama tek nazire. Najuočljivije obeležje nove svetske privrede jeste sve veća vezanost između visoko i nisko razvijenih zemalja. U ostalom, visoko razvijene privrede Evrope, Japana i Sjedinjenih Američkih Država bile su u znatnoj meri povezane trgovinskim tokovima još šezdesetih godina prošlog veka. Velika novina tekućeg veka je mera u kojoj su siromašne nacije sveta postale deo globalnog sistema trgovanja, finansija i proizvodnje, pre kao partneri i igrači na tržištu nego kao kolonijalni podanici. Za poklonike globalizacije, ovakav razvoj obećava veće dobiti od trgovine i brži rast za ova oba dela sveta podeljena visinom dohotka. Za skeptike, integracija bogatih i siromašnih obećava sve veću nejednakost kod prvih i veću dislokaciju kod drugih. Nacionalne privrede se sve više integrišu u četiri fundamentalna područja – trgovinu, finansije, proizvodnju i rastuću mrežu ugovora i institucija. Veća trgovinska povezanost je jasna gotovo

<sup>85</sup> Beslač dr. M (2008): Međunarodna ekonomija i finansije

svake godine od Drugog svetskog rata, međunarodna trgovina rasla je brže od globalne proizvodnje, rezultirajući u većem učešću izvoza i uvoza u GDP-u praktično svake zemlje na svetu. Poslednjih 15 godina, finansijski tokovi preko državnih granica rasli su brže od trgovinskih. Direktna strana investicija (u kojima inostrani kapital dobija kontrolni paket u preduzeću) posebno su rasle brže nego ukupni tokovi kapitala. Oštar rast direktnih stranih investicija podvlači ogromnu i sve veću ulogu multinacionalnih korporacija u globalnoj trgovini, a naročito u globalnoj proizvodnji. Kao što su stručnjaci, poput Pitera Dikena (Peter Dicken), pokazali, uz opadajuće transportne i komunikacione troškove, moguće je “podeliti vrednosni lanac” proizvodnje.

Različite faze proizvodnog procesa jednog artikla mogu se odvijati u različitim delovima sveta, u zavisnosti od komparativnih prednosti alternativnih proizvodnih mesta. Čipovi i folije poluprovodnika na koje se oni nanose mogu se dizajnirati u Sjedinjenim Državama; sastavljati u Maleziji; a krajnji proizvod testirati u Singapuru, odakle se mogu slati po celom svetu. Ovi tokovi preko granica često se odvijaju unutar iste multinacionalne kompanije. Činjenica koja zapanjuje u tokovima međunarodne trgovine jeste procena da se trećina robne trgovine zapravo sastoji od prometa među filijalama jedne kompanije, nasuprot transakcijama među različitim izvozniciima i uvozniciima. Četvrti bitan aspekt globalizacije je sve veća harmonizacija među privrednim institucijama. Deo toga je stvar imitacije. Većina zemalja u razvoju je, sticanjem nezavisnosti nakon Drugog svetskog rata, izabrala netržišne strategije razvoja. Ti modeli razvoja, kojima je rukovodila država, propali su 80-ih godina prošlog veka, usledio je masovan prelazak ka tržišno zasnovanom rastu, sa vodećom ulogom privatnog sektora. Nakon čiste imitacije, međutim, znatno su porasle

obaveze po međunarodnim ugovorima koji se tiču trgovine, investicione politike, poreske politike, prava intelektualne svojine, bankarske supervizije, konvertibilnosti valuta, politike inostranih investicija, pa čak i kontrole podmićivanja. Rastuća mreža ugovora povezuje države u zajednicu multilateralnim obavezama (kao što je grupa G-77, koju čine 132 zemlje članice), regionalnim obavezama (Evropska unija i drugi trgovinski blokovi) i bilateralnim obavezama (na primer, dvonacionalni poreski ugovori između SAD i tuceta drugih vlada).<sup>86</sup>

Implikacije globalizacije, kako za razvijene tako i za zemlje u razvoju, trenutno su predmet intenzivnog istraživanja i žestokih debata o ekonomskoj politici. Trenutno se istražuju četiri grupe pitanja. Prvo, da li će globalizacija promovisati brži privredni rast, posebno unutar četiri petine svetske populacije (4,5 milijarde ljudi) koja još uvek živi u zemljama u razvoju? Drugo, da li će globalizacija podsticati ili podrivati makroekonomsku stabilnost? Da li su nedavni iznenadni i neočekivani kolapsi privreda u kojima se razvija tržišna ekonomija (poput onoga u Meksiku 1994. i Istočnoj Aziji 1997.godine) rezultat dubokih tokova u procesu globalizacije, ili su to buboci, nastali na putu u prosperitet, kojima se moglo upravljati i koji su se možda mogli izbeći? Treće, da li će globalizacija podsticati veću dohodovnu nejednakost i, ako je tako, da li je taj problem ograničen na nekvalifikovane radnike u razvijenim privredama, ili je ta nejednakost dublji rezultat pojačanih tržišnih sila u svim delovima sveta? Četvrto, kako državne institucije na svim nivoima – regionalnim, nacionalnim i međunarodnim – treba da prilagode svoje moći i odgovornosti u svetlu nastajanja globalnog tržišta?

---

<sup>86</sup> Pečujlić, M.(2003): Planetarni kentaur- dva lika globalizacije, NSPM, Beograd

## UTICAJ GLOBALIZACIJE NA PRIVREDNI RAST

Čuvena je opaska Adama Smita u "Bogatstvu naroda" kako su "otkrića Amerike i prolazaka Istočnoj Indiji oko Rta dobre nade dva najveća i najvažnija događaja zabeležena u istoriji čovečanstva". Mislilo je da se "spajanjem, po nekom merilu, najudaljenijih delova sveta, omogućava da oni pomognu jedni drugima u ispunjenju potreba onoga drugog, da jedni drugima povećaju uživanja i da podstiču jedni drugima industriju, pa se čini da je njihova opšta tendencija korisna". Otkrića, naravno, nisu bila dovoljna da garantuju ove koristi. I sam Smit je priznao da imperijalna pljačka lišava domorodačko stanovništvo Novog sveta i Istočne Indije najvećeg dela koristi od globalizacije njegovog doba. U našem veku, dva svetska rata, Velika depresija i 40 godina protekcionizma nakon Drugog svetskog rata u najvećem delu razvijenog sveta ponovo je izigrala Smitovu viziju uzajamne koristi od trgovine. Možemo li sada, konačno, da zamislimo Smitov mehanizam kako radi u korist čitavog sveta? Dobar deo sadašnjih teorija o privrednom rastu, kao što je istraživanje Džina Grosmana (Gene Grossman) i Elhanana Helpmana (Elhanan Helpman), nude razloge za veselje. Smitove pretpostavke o ogromnoj koristi od trgovine u središtu su mnogih novih matematičkih modela "endogenog rasta". Ovi modeli naglašavaju da dugoročan rast zavisi od veće produktivnosti i inventivnosti, a da podsticaj i za jedno i za drugo (kao što je Smit pretpostavio) zavise od obuhvatnosti tržišta. Ukoliko inovatori prodaju na stalno rastućem svetskom tržištu, u većini slučajeva će biti podstaknuti na inovacije. Ukoliko je produktivnost povećana poboljšanjem proizvodnog procesa među brojnim pogonima i ako svaki pogon ima fiksne troškove proizvodnje, onda će veće tržište omogućiti da ti fiksni troškovi budu podeljeni na veću proizvodnju. Ovi argumenti delom su poduprti empirijskim

podacima poslednjih godina. Zemlje u razvoju koje najbrže rastu tokom poslednje dve decenije su zemlje koje su uspele da obezbede novi rast podstaknut izvozom, posebno industrijske robe.

Endrju Vornar (Andrew Warner) je pokazao da su privrede koje su pokušavale same da se razvijaju štiteći se od uvoza visokim trgovačkim barijerama sporije rastu od otvorenijih, izvozno orijentisanih privreda. Osim toga, i sam izvoz industrijske robe zemalja u razvoju je dokazao Smitov princip podele rada. Stiven Radelet (Steven Radelet) je utvrdio da je uskoro svim slučajevima privrednog rasta podsticanog izvozom u zemljama u razvoju sam izvoz bio deo veoma fine podele rada, tako da su finalni proizvodi (recimo, automobili, avioni, elektronske mašine) rezultat rada brojnih preduzeća na raznim lokacijama, s tim da se radno intenzivni delovi proizvodnje obavljaju u zemljama u razvoju.<sup>87</sup> Ova vrsta "nove podele rada" u industriji bila je nezamisliva za ekonomiste koji su se bavili razvojem neposredno posle rata, kao recimo Raul Prebiš (Raul Prebisch), koji je siromašnim zemljama savetovao protekcionizam kao poželjan put u industrijalizaciju. Ovi ekonomisti jednostavno nisu mogli da shvate da proizvodni procesi u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju mogu biti komplementarni.

Po standardnoj teoriji, onda, obe strane, podeljene veličinom dohotka, jedna drugoj pomažu da imaju koristi od globalizacije: razvijeni dosežu veće tržište za nove proizvodne procese; zemlje u razvoju koriste te nove procese i učestvuju u globalnoj proizvodnji u multinacionalnim firmama.

Moderne teorije, međutim, još uvek naglašavaju da koristi koje globalizacija donosi privrednom rastu ne mogu zapravo svi imati. Najčešće se raspravlja o dva

<sup>87</sup> Vuletić, V. (2003): Globalizacija- mit ili stvarnost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

najvažnija teorijska izuzetka koja podupiru empirijski dokazi. Prvi izuzetak je zasnovan na geografiji. Koristi od trgovine zavise od toga da li su transportni troškovi između nacionalne privrede i ostatka sveta dovoljno niski da obezbede dobitak i za jednu i zadrugu stranu. Ukoliko je privreda geografski izolovana – recimo, okružena kopnom visoko u Andima, ili na Himalajima, ili u Centralnoj Africi, kao što je slučaj sa Bolivijom, Nepalom ili Ruandom – šanse za ekstenzivnu trgovinu su veoma ograničene. Takođe, kao što je pokazao Pol Krugman (Paul Krugman), ekonomista sa MIT-a (Massachusetts Institute of Technology), kombinacija rastućih prihoda u odnosu na obim i visokih transportnih troškova mogu izazvati da se privredne aktivnosti koncentrišu donekle slučajno u pojedinim oblastima na račun drugih. I klima može imati ozbiljne nepovoljne efekte. Uopšteno govoreći, tropi nameću dodatni teret infektivnih bolesti i često loše uslove za poljoprivredu (koji se tiču zemljišta, vode i štetočina), koga nema u umerenim zonama.

Zbog toga se dobar deo svetske populacije može suočiti sa žestokom geografskom preprekom za razvoj, uprkos opštim koristima od globalizacije. Drugi bitan teorijski izuzetak, poznat u teorijama razvoja bar još od poziva Aleksandra Hamiltona (Alexander Hamilton) SAD-u da zaštititi industrije u razvoju, jeste rizik da prerađivači prirodnih resursa mogu biti "uhvaćeni u zamku" nezadovoljavajuće podele rada, pa time odlažu ili blokiraju napredak u industriji neophodnoj za privredni razvoj. Kiminori Macujama (Kiminori Matsuyama) među prvim je formulisao matematički model koji testira ovu ideju. Raniji dokazi, izvedeni iz studija kojima je rukovodio Varner (Warner), donekle su poduprli efekat "dinamičke holandske bolesti". Holandska bolest nastaje kad izvoz naglo razvijenih prirodnih resursa izaziva snagu nacionalne valute,

čime se podriva profitabilnost industrija koje nisu zasnovane na prirodnim resursima. (Ime je nastalo od deindustrijalizacije koja je, navodno, usledila pošto je Holandija razvila nalazišta gasa u Severnom moru 60-ih.) "Dinamički" efekat je pretpostavljeni dugoročni gubitak rasta nastao usled specijalizacije u primarnim proizvodima (na primer, izvoz gasa), umesto u industrijskim proizvodima, koji, kako se pretpostavlja, nude bolje mogućnosti za dugoročan razvoj produktivnosti.<sup>88</sup>

Rezultati pokazuju da zemlje sa velikim prirodnim resursima, kao što su izvoznice nafte u Persijskom zalivu, nisu konkurentne u većini industrijskih sektora. To je, čini se, uslov koji je u skladu sa nižim dugoročnim rastom, moguće stoga što industrija pre nego primarna proizvodnja (poljoprivreda i rudarstvo) nudi bolje mogućnosti za inovacije, učenje kroz rad i napredak u produktivnosti na duži rok. Ekonomska teorija predlaže da neka vrsta netržišne intervencije – koja se kreće od zaštite industrija u razvoju do njihovog subvencionisanja – može imati povoljne efekte u takvim okolnostima. Međutim, o praktičnim stranama tih intervencija u stvarnosti se žestoko raspravlja i one se mogu dovesti u pitanje.

## ZAKLJUČAK

Kraj hladnog rata i raspad bipolarne strukture sveta na prelazu iz osamdesetih u devedesete godine dvadesetog veka doneo je u prvi plan političkih i teorijskih rasprava temu globalizacije. Savremeni talas globalizacije ima ubrazani ritam i u njemu dominira proces sve gušće povezanosti i međuzavisnosti. On je nastao pod uticajem ubrzane tehnološko-informatičke revolucije i usponom sve moćnijih transnacionalnih i nadnacionalnih ekonomskih sila i političkih

---

<sup>88</sup> Vuletić, V. (2003): Globalizacija- mit ili stvarnost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

institucija. Došlo je do formiranja globalnog tržišta i do formiranja svesti o sve većoj međuzavisnosti i njom izazvane kompresije prostora i vremena kao i do rasprostiranja istovetnih formi organizacije života na gotovo celokupnom socijalnom prostoru sveta. Najznačajnija odlika globalizacije, ipak, je širenje demokratije. Sve ove neophodne promene uslovile su do sta nezadovoljstva izraženog pogotovo među radničkom klasom razvijenih zemalja, čiji su poslovi ugroženi konkurencijom jeftinije radne snage zemalja u razvoju. Njihovi zahtevi za jačim protekcionizmom urodili su plodom u određenim industrijskim granama (tekstilnoj i industriji čelika, na primer), a pre svega u poljoprivredi i proizvodnji hrane. Ipak, svesni činjenice da, na dugi rok, poštovanje principa međunarodne podele rada vodi bržem ekonomskom razvoju, novije tendencije među razvijenim zemljama vode smanjivanju uvoznih barijera za proizvode poreklom iz zemalja u razvoju i sve većim naporima da se uz minimalne socijalne potrebe sprovede strukturna transformacija njihovih ekonomija. Liberalizacija njihovog spoljno trgovinskog sistema teći će baš takvim tempom koji najviše odgovara njima. S druge strane, suočeni sa razvojnim problemima, velikim siromaštvom i niskim per capita dohotkom, zemlje u razvoju apeluju za što brže uklanjanje barijera njihovim izvoznim proizvodima, kao i za povećanje ekonomske pomoći. Ekonomski rast koji globalizacija donosi njima je preko potreban. Interes je ipak obostran, jer prosperitet zemalja u razvoju vodi mirnijem i stabilnijem svetu koji je svakako u interesu razvijenih zemalja. Jačanje svesti o neophodnosti privrednog razvoja zaostalih ekonomija, uslovilo je mnoge međunarodne akcije urešavanju gorućih problema svetske privrede: siromaštva, niskog standarda, slabih perspektiva, zdravstvenih, ekoloških, obrazovnih i drugih problema.

## LITERATURA

- (1) Beslač dr. M (2008): Međunarodna ekonomija i finansije, Visoka poslovna škola, Čačak
- (2) Drucker, Peter, Postkapitalističko društvo, PS Grmec Privredni pregled, Beograd, 1995.
- (3) Vuletić, V. (2003): Globalizacija – mit ili stvarnost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd,
- (4) Petrović, Pero, Savremena poslovna diplomatija, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.
- (5) Pečujlić, M. (2003): Planetarni kentaur – dva lika globalizacije, NSPM, Beograd,
- (6) Rosić, I., Veselinović, P., (2006), Nacionalna ekonomija, Ekonomski fakultet nastavna sredstva, Beograd.